

Præst, Brandstifter og Kvaksalver.

Af A. P. Andersen, Gadstrup St.

En tidlig Novembermorgen i 1806 opstod der Ild i Nygaard, Provst Rachløvs Ejendom i Snoldelev. Det var en Brand, som man maatte tage alvorligt. Ganske vist var Gaarden ubeboet, men den rummede Provstens Bibliotek og hans berømte, meget kostbare Malerisamling, der var assureret for 12,000 Daler i det gejstlige Brandsocietet. Derfor klemtede Degnen med Kirkeklokkerne, saa det lød vidt ud over Egnen, og der var stor Forvirring i den lille By — kun ikke i Provstens egen Stue derovre i Præstegaarden. Hele Landsbyen var i Oprør, Familien i Præstegaarden løb forvildet rundt, men Provsten, der havde alle Nøglerne til Nygaard, viste sig ikke. Han sov nok fra det hele. Og dog var der en Mand, som paastod, at han havde set Lys bag Skodderne i Provstens Værelse kort efter, at Degnen ved Firetiden havde begyndt at røre Klokkerne.

Men Vinden bar fra, og Provst Rachløv paastod siden, at han intet havde hørt, intet havde anet, før han henad halvseks kom ud i Køkkenet. Saa snart han der fik Underretning om Branden, begav han sig paa Vej til Nygaard, men inden ret længe mødte han Nabopræsten, G. M. Münster fra Gadstrup, og denne fortalte ham, at Gaarden var nedbrændt.

Saa gik Rachløv tilbage til Præstegaarden, drak Te sammen med sin Embedsbroder og vandrede derefter til Brandstedet.

Der blev holdt Forhør. Flere Dage var Politimesteren i Virksomhed, men der blev ikke skaffet Lys i Sagen. Provst Rachløv mente, at Ildens Opstaaen skyldtes en Gnist fra en forbipasserendes Pibe eller Fyrtøj. Han og Familien var for fjorten Dage siden flyttet fra Nygaard, som han selv ejede, over i Præstegaarden, og en Del af Malerisamlingen skulde være flyttet med, men inden det blev til noget, laa Nygaard i Aske. Provst Rachløv var meget fortvivlet over den ulyksalige Brand, der efter hans Sigende voldte ham et Tab af over 14,000 Rigsdaler. Men der var andre, som var helt fortvivlede. Saa snart Branden rygtedes, blev der Sorg og Skræk hos alle de sjællandske Præster, der som Interessenter i det gejstlige Brandsocietet skulde dele Skaden.

Det var jo en betydelig Sum, der var Tale om — Provst Rachløvs Assurancebeløb var langt højere end nogen andens —, og Interessenterne fik travlt med at regne ud, hvor meget hver for sig vilde komme til at betale. For flere af dem kunde det blive 4—500 Daler eller derover, og mange Præster vilde blive nødt til at gøre stor Gæld, hvis de virkelig skulde dække

deres Andel af Brandskaden. Den gejstlige Brandkasse var en gejstlig Institution. Allerede for 14 Aar tilbage havde Rachløv skrevet i „Minerva“, at de „Tilstød“, som de brandlidte fik, ikke var store nok, og siden udgav han en hel Bog om det samme.

I 1805 blev Brandsocietetet virkelig underkastet forskellige tidssvarende Forandringer, og saa var Provst Rachløv der straks for at faa sin kostbare Malerisamling assureret. Siden da gik mangel Præstemand i hemmelig Ængstelse for, at Samlingen i Snoldelev en skønne Dag skulde brænde. Og der svandt kun et Aar, før Frygten viste sig begrundet. Havde man dog blot ikke indrømmet Provsten denne Assurance, som nu vilde bringe mere end én Præst i Nød og Elendighed.

Havde man dog blot lyttet lidt mere til de hundrede Betænkeligheder, som var fremme, da Assurancen skulde tegnes, og til de sære Rygter, der gik om Provstens Erhvervelse af denne kostbare Malerisamling! Hvor havde Provst Rachløv i Grunden faaet sin Rigdom fra? Han var selv Præstesøn, opholdt sig i 1760'erne som Huslærer hos den fynske Herregaardsfamilie Hagedorn, rejste en Tid lang i Tyskland, Frankrig og Italien og blev i 1769 ansat som Sognepræst i Snoldelev, siden tillige som Provst i Tune Herred.

Der sad han nu med sin Ejendom Nygaard, et ret stort Bibliotek og en Malerisamling, der vidnede om en overordentlig Kunstsans. Han havde haft Samlingen, der omfattede 500 Malerier af berømte Kunstnere, med fra Udlandet — ingen vidste noget nærmere derom. Den snoldelevske Malerisamling blev af alle kyndige prist i høje Toner, og der faldt mange rosende Ord til Rachløv, fordi han havde skaffet en saadan Skat indenfor Fædrelandets Grænser. Og i de følgende Aar blev Rachløv og hans Malerisamling jævnlig nævnt med den største Anerkendelse rundt om i Blade og Tidsskrifter. Den gode Provst begyndte at spekulere paa, om han ikke kunde faa en smuk aarlig Livrente ved at lade den saa meget omtalte Samling overgaa til Staten.

Men oppe i Trondhjem sad en gammel Etatsraadinde af Slægten Hagedorn, som ved tilfældig at læse noget om Rachløv og hans Malerier kom til at tænke paa Huslæreren Rachløv, som fra Herregaarden paa Fyn blev sendt til Dresden for at varetage Arvingernes Tarv efter en gammel, kunstelskende Herre af Slægten Hagedorn, men kom hjem med den Besked, at der intet var til Hagedornerne herhjemme. Den gamle Dame sad og tænkte paa dette og fik sine Tvivl, og hun henvendte sig til sin Fætter, den senere Gehejmestatsminister Steman, der dengang var Amtmand i Sorø, og bad ham undersøge den Sag. Amtmanden kom hurtigt efter, at to Hagedorner var døde under Sorø Fattigvæsen, og at Amtet derved havde faaet

Arveretten, og ved at sætte sig i Bevægelse varede det ikke længe, før man fik Beviser for, at Rachløv i Aaret 1760 havde modtaget og kvitteret for Arvegodset nede i Tyskland — baa-de Penge og Effekter —, deriblandt Malerisamlingen, og saaledes var en Bedrager.

Der blev imidlertid taget meget mildt paa den Snoldelev Præst, idet der — uagtet hans Bedrageri var klart — blev givet ham Valget imellem at udstede en Obligation paa 16,000 prøjsiske Thaler til Hagedorns efterladte — Pengene skulde betales i den kommende Termin — eller ogsaa blive kriminelt tiltalt for Bedrageri. Naturligvis valgte Provst Rachløv det første og skaffede ogsaa den forlangte Kaution for Pengenes Udbetaling i rette Tid. Pengene blev dog først betalt 1808.

Men hvor stille den Ting end var gaaet af, var der imidlertid sivet lidt ud, og Præsterne begyndte at ane, hvorfor Rachløv samme Aar havde ladet sin Samling assurere for 12,000 Rigsdaler, og nu protesterede de mod at udrede den store Brandskadeerstatning.

I Stiftsbiblioteket i Roskilde findes saaledes en hel lille Bog om dette Emne, skrevet af Provsten for Voldborg Herred, Th. S. Heiberg, under Titlen: „Udsigt over den mærkelige Ildebrand i Snoldelev den 14. November 1806“. Den er et Angreb paa Brandforhøret, hvilket Provst Rachløv lod trykke og udgive. Præsterne gik til Biskop Balle og forelagde ham Sagen; men Rachløv havde ogsaa gode Hjælpere, som talte hans Sag. Det endte dog med, at det gejstlige Brandsocietet betalte Provst Rachløv de 12,000 Rigsdaler, men samtidig opløstes Societetet. Det gik sørgeligt ud over de gejstlige Interessenter, som led under denne Erstatning længe, længe efter.

Men naturligvis, Rachløv led selv under alt dette. Hans tidligere store Anseelse gik tabt. Alligevel blev han mærkeligt nok i sit Embede endnu nogle Aar og blev først afskediget 1811. Aaret efter døde han i Fattigdom, ca. 70 Aar gammel.

Men medens han var i Snoldelev, drev han Kvaksalveri efter en stor Maalestok, og der blev talt meget om den kloge Provst i Snoldelev. Han brugte den Trafik at forsvinde, naar en Patient kom ind. Præstefruen bød den syge til Sæde og fik ham udfrittet om alt Sygdommen vedrørende, idet hun samtidig beklagede, at Manden var i Marken, men kom om et Øjeblik, da der var gaaet Bud efter ham. Imedens stod Provst Rachløv bag Døren og lyttede, og naar han saa ad en Omvej var naaet ind i Stuen, var han Mand for at sige den syge alt, hvad han fejlede, før denne fik fortalt det. Det gav jo en vældig Tro paa hans Dygtighed.

Det gik altsammen godt, indtil en gammel Bondekone gennemskuede hele Historien, og saa svandt ogsaa den Herlighed.

Det var nok ellers Overhofmarskal Hauch, hvis Kone Rach-

løv havde kureret, der holdt sin Haand over Rachløvs Kvaksalverier og fik det medicinske Fakultet til at lukke Øjnene. Men Rachløv gav ikke blot sine Patienter Medicin, de fik ofte et lille Vers med, f. Eks.:

Til en Frue
med noget for Snue.
Min Frue, dette første De i en Morter støder,
derefter tager De et Klæde over sig,
kast Pulveret saa paa et Fyrfad, fuldt af Gløder,
drag Røgen langsomt op! Det hjælper visselig.

Rachløv udgav en større Verssamling i Aaret 1793 „til Bedste for Skoleholder, Kirkesanger og Enkekassen i Sjællands Stift“, som indeholder mange Slags „Tanker“ paa sine flere Hundrede Sider.

En gammel, nu afdød Mand i Snoldelev har fortalt mig, at hans Fader havde meddelt ham, at dengang Englænderne i Aaret 1807 truede med at gøre Landgang paa Sjælland, kom Bønderne fra Karlslunde, Karlstrup og de øvrige Kystbyer drivende med deres Kvæg. Det var deres Hensigt at skjule det i Skovene. Men ved Snoldelev By var dengang et Led, og her stod Provst Rachløv og tog imod Bønderne, efterhaanden som de kom, og viste dem tilbage, idet han forklarede dem, at det var Galmandsværk, da Englænderne efter hans Formening netop vilde følge Skovene, naar de gjorde Landgang, hvilket ogsaa viste sig at være rigtigt.
